

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De accusatione. Capvt XXXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Assumptius est, quæ colorem sumit ad factum excusandum, ceteroqui malum.

Color autem apud Rhetores, est quicquid ad excusationem facti assumitur, quod eius rationem imputat, vt purpura lanam.

Tres autem habet partes, remotionem, comparationem, concessionem.

Remotio omnem culpam remouet, & in alium transfundit, vt Vlysses apud Homer. Iliad. a. verberauit Thersitem, reus citatur, non diffusetur, sed impudentem muscam, & Regū obiretorem se verberasse dicit, qui minime tolerandus fuerit.

Comparatio, factum aliquod deterioris comparatione, quod alioqui faciendum fuisset, minuit: vt lex Solonis sanxit, *ἰὰ μὴ τῆς ἡγῆς τοῦς γοῦτας ἀ τῆς ἰσῶς* si quis non nutruerit parentes, infamis esto. Aliquis alimenta denegauit pari, excusat se, quod, cum aut patri, aut coniugi fame percipendum esset, vxoris salutem vitæ parentis anteposuerit.

Concessio factum concedit, & malum fatetur, sed minuit ab adiunctis.

Purgatio, cum reus se aliquis vi impulsus, ad crimen ostendit, eius partes sunt necessitas, fortuna, permotio.

Iosephus.

Necessitas, vt mater Hierosolymitana necauit filiolum, sed furore, & fame stimulantem, pessimis omnino de minimis.

Fortuna, pædagogus Croesi filio, ad morus, venabulo feram appetens, alumnus transueberat, casu factum diluit apud Regem, & cerre ita diluit, vt, quod testatur D. Basilus, a Cræso absolueretur.

Herodot. D.

Basil. in.

epist.

Iliados a.

Permotio, quæ a Cicerone, de inuent dicitur impulsio, & ratiocinationi opponitur, vt Achilles dicitur a gladio, insilit in Agamemnonem, sed in coæstu, qui describitur ab Homero, a noris, & furoris omnium impotentissimo.

Deprecatio malum, malefactum admittit, nec excusationes multas querit, sed ignoscere petit.

Rationes ignoscendi sunt, rei nobilitas, virtus, antea factæ vitæ innocentia, officia in reipub. spes futurorum, minimum periculum in ignoscendo, honestas in venia, si concedatur.

Hic locus dicendi amplissimus, & vbi flexanima illa eloquentia vires suas exerit, & motus excitat.

Nunc de variis generis iudicialis orationibus videamus.

De accusatione.

CAPVT XXXII.

Primum omnino, eundemque frequentissimum in genere iudiciali locum obtinet accusatio, & defensionem, de quarum artificio iuvat hic non nihil submonere.

Accusatio, cum sit rei coram iudicibus delatio, ritè seruatis iudiciorum formulis, honestè debet esse, & grauis: neque enim idem est accusator, ac luidus quispiam calumniator, qui cum veris criminibus innocentis famam nullatenus aspergi videat, maledicendi rabie facta conquirat, quibus pessumdet innocentiam.

Accusatio (inquit Cicero) crimen desiderat, alioqui mala, & nugatoria futura est.

Nec satis bonum aut commune, aut priuatim spectare debet, quo consilio si destituta sit, in vitia inuidiæ, odij, perfidie, facile prolabitur. Quamobrem & spectata communi vitæ, multos olim Resp. Romana probauit ac usitatores, & ad hæc studia iuuenum non raris aluit industriam, vt inuidiosa opprimatur potenti, b iisdem telis accusationis circumuenter, vel intringeretur, vel hebesceret.

Facile (inquit Cicero) omnes parimur esse quamplurimos accusatores: quod innocens, si accusatus sit, absolui potest nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.

Vilius est autem absolui innocentem, quam nocentem causam non dicere.

Sic anseres, & canes aluntur in capitolio, vt significant si fures venerint, at fures inter noscere non possunt, significant tamen si qui noctu in capitolium venerint, & qui ad est suspiciosum, tamen si bestie sunt, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cauior. Quod si luce quoque canes latent, cum Deos salutatum aliqui venerint, opinor ijs cura suffringantur, quod acres sint, etiam tum, cum suspicio nulla sit. simillima est accusatorum ratio. Alij (inquit) anseres sunt, qui tantummodo clamant, nocere non possunt: alij canes, qui & latrare, & mordere possunt, qui si latent sine suspicione, & deserant crimina, nec dicere possunt, aut quare, aut quomodo sunt omnino reprimendi.

Verum.

Verum, quia difficile est in istis accusa-
tionibus tenere modum, postquam accusato-
ribus honos, & præmium aliquod esse cõ-
pit, tanta sunt accusandi rabies, vt nulla satis
munera vidèretur aduersus improborum lin-
guas innocentia. Quæ ratio effecit, vt à pru-
dentibus Imperatoribus ista accusandi licen-
tia cohiberetur, & delatores, quo nullum pe-
silentius hominum genus, grauisimisque pennis
subijcerentur.

Accusatorum
sinceritas.

Quam ob rem, accusandi prouinciã viris
præsertim moderatis suspecta semper, & o-
diosa visa est, & defensio quidem (vt ait Tul-
lius) laudabilior: accusatio tamen persepe
probata est. Habet autem pondus suã autho-
ritatis, cum legitime tractatur, & primum
quidem ea, quæ ad accusandum descendit
persona, non aliqua venali, aut sanguinaria
eloquenti videtur in rei miseriam inuehi,
non in iudicia, non odio, non spe præmiorum
ad accusandum rapi, sed oppressæ innocentie
misericordia, improbitatis odio, communis
utilitatis ratione. Hoc omnes profiteri, si non
quæ præstare solent accusatores, & quæ hu-
iusmodi suspicio subesse possit, hanc primum
conantur eleuare. Nec aliò spectat hoc Ci-
ceronis exordium.

Si quis vestrum (Iudices) aut eorum, qui
adsunt, forte miratur, me, qui tot annos in
causis, iudiciisque publicis ita sum versatus
vt defendèrim multos, iaserim neminem:
sibi nunc mutata voluntate, ad accusan-
dum descendere. Is, si mei consilij causam,
rationemque cognouerit: vna & id quod fac-
cio probabit: & in hac causa profectò nemi-
nem mihi esse præponendum actorem puta-
bit.

Deinde fuse narrat, & amplificat iustissi-
mas causas, quibus ipse ad hanc accusatio-
nem fuerit adductus. Sed non opus est in sin-
gulis accusationibus tanto ambitu oratio-
nis, præsertim vbi quis patronus ex officio,
& consuetudine facit, & reus ita nocens est,
& infamis, vt tacite probetur omnibus eius
delatio.

Secundò, valde spectanda occurrit, qua-
lis sit res, persona, & quibus accusetur crimi-
nibus.

Amplificatio
omnia puerorum.

Puerorum est omnia temerè augere, in om-
nibus esse nimios. Itaque, & leuiculus ple-
rumque errores, non seus ac grauisissima que-
que crimina insectantur, & exclamant in nu-
gis. O facinus inuidiosum! o scelus in extremas

terrarum oras deportandum!

Longè aliter prudentes accusatores faci-
unt, qualis reus in iudicium veniat conside-
rant, timidè incedunt in lubrico, rationem
habent dignitatis, & nobilitatis, consulunt
affinium, qui reo sanguine coniuncti sunt
honoris, non temerè quidpiam, & declama-
torie profundunt, notant crimen, designant
circumstantias, testimonijs conuincunt, de re
videntur, non de homine dicere. At si per-
sona infamis est, & laborat grauitate scele-
rum, tunc grauiores aculeos exerunt eloque-
ntiã.

Tertiò notandum est in modo, & ratione
agendi, non eam meliorem esse accusatio-
nem, quæ multas criminum exaggerationes
cõtineat. Quot putas esse in Verrinis Iulus, &
excursionibus ad pompam, quas Cicero non
dixit in iudicio, sed posteris scripsit, ad no-
men potius eloquentiæ, quàm ad Verris
damnationem: si enim in singulis crimi-
nibus amplificandis tantum temporis impen-
disset, multa illi necessariò prætermittenda
fuisset, quæ ad causam maximè attinebant.
Quid igitur fecit acutè cumina collegit, stri-
ctè exposuit, tabulas protulit, testes expedi-
uit. Hæc planè sunt arma ferrea, quibus Ver-
res cecidit, nescio an istis aureis oppressus, cer-
tè non tam subito conuictus fuisset.

Accusatorum
officium.

Quartò, magna ars accusatoris dilucide
narrare, robuste confirmare, abstinere leui-
culis argumentis, quæ prima aggressione re-
felli manifestè possunt, ex quibus, & a-
liorum fides, non sine damno periclite-
tur.

Magnus pondus obtinet oratio, vbi non
tantum furem, & homicidam clamat, sed
quare, & quomodo, manifestis addicit argu-
mentis.

Quintò, callidum est accusationis genus, vbi
cum acriter, & multis criminibus vigeas, di-
cas tamen te plurima modestiæ causã præ-
termittere, hoc lucrari ex tua moderatione
reum, vt minus videatur sceleratus, quàm ip-
se sit. Parcendum auribus iudicum, consu-
lendùm verecundiã, Hominem ea admisisse,
quæ à verecundo aduersario audire non pos-
sunt. Quod si nauiter impudens fuerit in par-
tando, te in commemorando minus verecundum
fieri non debere.

Deinde quæ dicas, molliter, & si rigide ne-
cessitate actionis adductum dicere te esten-
das: Hæc species modestiæ est apud graues

personas ad persuadendum efficac.
Accusatori
oauendū à
sāguinaria
voluntate
expromēda.
 Sexto, nunquam sanguinaria voluntas expromenda est: nunquam capto, & vndique circumuento muliebriter insultandum: sit enim plerumque, vt odium, quod cupimus accendere, cum vehementior fuerit rei calamitas, deferueat, & vicissim locum miserationi cedat. Itaque & acres etiam accusatores significant se non hominis cruorem sitire, qui ab omni crudelitate sit alieni, sed dolere quod reus se in eos laquos coniecerit, vt nisi cum maximo legum, & reip. detrimento saluus esse non possit.

Pene illi expedire vt quamprimum damnetur, vt moriatur, & commune odium excipiet. Alia tamen ratio est, vbi & molliores timeantur iudices, & valde infamis, ac scelestus est reus; tum enim graua quaque atrociter commemorantur, & impunitas futura licentia exaggeratur, vt nullum ei pateat effugium.

De Apologia, & purgatione.

CAPVT XXXIII.

Apologia, siue purgatio, defensio est, quae accusationi opponitur. Haec pro persona, rerum, & argumentorum ratione varia, & multiplex esse solet.

Etenim si, qui se purgare conatur, est nocens, & acerrimum habet accusatorem, grauior ei nascitur, & operosior defendendi ratio. Itaque vbi res manifestissimis tenetur indicijs, iuuat facti excusationem à varijs, quae in rem cadere solent, circumstantijs potius agredi, quam frustra iustificando laborare.

At vero si innocens est, qui accusatur, & cum calumnia futura est concertatio, *potentissimum defensionis telum est innocentia.*

Innocentia
telum potē-
tissimum.
 Et vix vllus inuenietur tam callidus in suctelis calumniator, qui saltem aliquando non impingat. Nam mendacia, vt preclare dictum est ab antiquo poeta, cauda vt plurimum nigricant, & in extrema sui parte falsa deprehenduntur.

Magna autem est habenda personarum, & *Apologia v.* rerum ratio. Nam si Apologia habenda est *suus apud* ad Reges, & Principes, qui errore communi inducti, & ab improbis calumniatori-

bus decipri, in nos fuerint iniquiores, quam eorum dignitas postulabat, non sunt temere conuictijs irritandi, sed mihi potius veritate, & prudentia de rebus edocendi, quod agnita grauitate aduersarioi, fraudibusque detectis respiciant, & sint nostris partibus in potestremum aequiores.

Tum vero maxime haec lenitas, vel potius quaedam minima fucata orationis maiestas requiritur à Christianis, & religiosis personis, vt ipsi moderationis, quam profitentur praeseferant documentum. Quam ratio preclare ab Athenagora, & Iustino in Apologijs inita est, nunquam enim non honorifice Imperatores, & Senatum appellant, & ille quidem modo *μεγάλης βασιλείας*, modò *μεγίστους, φιλανθρώπους & φιλομαθεύτους* maximos, humanissimos, eruditissimos nominat; hic sacrum senatum *ἱεράν σύγκλητον*, Senatū atque omni conuicio abstinentes robustis arguunt rationibus, qui certe modus efficax est, & potens.

Alius est acrior, & magis aculeatus, qui ad improbos, & virulentos calumniatores coercendos adhibetur, qui vt sunt ceruicosa cuiusdam audacia, leuioribus remedijs sanari minimè possunt. Sed vt Tigres Musica, ita illi suauitate orationis efferrantur.

Tales sunt Haeretici Ecclesiae nomini & religionis ordinibus perinfecti, quos Ecclesiastici scriptores, & viri sancti non molli brachio tractare solent. Talis fuit ille Apollonius, qui cum in antiquam Iudaeorum religionem stomachum petulenter eructasset, multa de Moysse, & Patriarchis pessime fabulatus, à Iosepho aceri, & neruoso scriptore non leniter carpitur, & confutatur. Nec molli stylo Graecos *φλογέλατας & φιλοπατριμονας* Christianae scilicet religionis derisores excipit Theodoretus, aut Iulianum mellitis verborum globulis perfundit Nazianzenus: sed in Dei causa faces orationis spirant, quas ardor spiritus in istis argumentis suggerit.

Ordo autem, & dispositio Apologiae talis est. Praemitti solet exordium, in quo defensionis istius ratio offertur, & nonnulla de rei circumstantijs delibantur, quibus ad confutationem fiat apparatus.

Mox ipsa refutatio succedit potissima pars Apologiae, in qua institucnda triplex ferme dispositio seruetur.